

קימו וקבלו

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". "אמר רב יהודה אורה זו תורה" (מגילה טז:). ובדין בגמ' בפ' ר' עקיבא (שבת פח.) בענין קבלת התורה "אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחרשוש דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים', קיימו מה שקבלו כבר". רבא ורב יהודה מלמדים אותנו שענין הפורים הוא המשך ישיר למעמד הר סיני והשלמה לו, ואולי יש בו אף משום סיום תקופה ופתיחת תקופה חדשה בעם ישראל.

כדי לעמוד יותר על ענינו של חג הפורים יש לעיין תחילה במשמעות מעמד הר סיני ומתן תורה.

במס' שבת (שם) "דרש ר' סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים. אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". ועוד (שם) "אמר ר' אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו".

כדרך הבנת כל מדרש כן גם כאן יש להבין את הנמשל שבו ולהקשיב לתוכן הרוחני שחז"ל באים ללמד אותנו.

בדרך כלל כאשר מתבקש אדם לעשייה כל שהיא הוא שוקל את הענין בשכלו ופועל ע"פ הכרעתו ההגיונית. זהו המצב הנורמאלי, ואילו כאן קודם נעשה ואח"כ נשמע. לכאורה פזיזות, חוסר שיקול דעת...

מלמדים אותנו חז"ל, שישאל מתוך המעמד על הר סיני ופסיקת הזוהמה האנושית מהם מתעלם למצב בו מופיע בפועל בחיי כל יחיד ויחיד מהם כוח החיים העליון של "קדושים תהיו כי קדוש אני" — שלמות של עשיית רצונם כרצונם, ובמצב זה של ההרגשה היותר עליונה של אמיתת החיים אין שום צורך בבחינה שכלית, ושיקול הדעת משמש אז לא כעיקר אלא כתוספת זיקוק וברור, וזוהי מעלת המלאכים שלא שייכת אצלם שום מציאות אחרת אלא עשיית דברו של הקב"ה. ומתוך התעלותו השלימה של הרצון גם לשכל אין שום עיכוב להבין את הדברים על בוריים. כנגד שתי שלמויות אלה, שלמות הרצון ושלמות השכל, ניתנו שני הכתרים שקשרו מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל (תפארת ישראל פכ"ט).

ובגמ' שם "ויתיצבו בתחתית ההר, אמר ר' אבדימי מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה — מוטב, ואם לאו — שם תהא קבורתכם". נשאלת השאלה, אחרי שישאל מסכימים בהסכמה עליונה ופנימית זו לקבלת התורה, מדוע יש צורך בכפיה על כך? מסביר המהר"ל (שם פל"א ובהקדמה לאור חדש ועוד) שגם אחרי הסכמת ישראל עדיין יש מקום להבין שהדבר תלוי בבחירתם אם רוצים לקבל התורה או ח"ו אינם רוצים, והרי לא יתכן לתלות את כל קיום ותכלית העולם רק ברצונו החלש של האדם. לכך באה ההודעה האלוקית ש"אם לאו שם תהא קבורתכם", להודיע שהגשמת המטרות האלוקיות בעולם אינה תלויה בנו ואם דור זה לא יעשה זאת יעשו זאת הדורות הבאים אחריו, משום שהתוכן האלוקי העליון, שהוא מגמת העולם, טבוע בנו מעצם בריאתינו ופועל בנו למרות כל החטאים ומתוך כל החטאים להביא אותנו למצבנו השלם.

"מכאן מודעה רבה לאורייתא" — עצם העובדה שיש צורך לכפות את בני ישראל כדי שיקבלו את התורה מעידה על כך שבאותו זמן עדיין אינם מתאימים התאמה גמורה אל התורה, שהרי, אין כופין אלא על דבר שקיים חוסר רצון לעשותו, וזהו תכנה של המודעה — הסבר מדוע עם ישראל אינו מקיים את התורה בשלמות.

ובאמת, התעלות בני ישראל בהכרתם נעשה ונשמע לא התקיימה זמן רב, כפי שמובא בהמשך דברי רב סימאי "כיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופרקום,

שנאמר "ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב". עם ישראל נמצא אז כראשית דרכו, ואין הוא מסוגל מצד טבעו הגופני להגשים את האידיאלים האלוקיים העליונים הגלומים בנשמתו. משכר זה מתגלה לראשונה בחטא העגל, ממשיך בחטא המרגלים, ומגיע לשיא בסוף ימי בית ראשון כאשר חיי העם מקולקלים בכל שלוש מדרגותיהם היסודיות, והדבר בא לידי ביטוי בע"ז, ש"ד וג"ע (נצח ישראל פ"ד). ה"מודעה רבה לאורייתא" אין כוונתה שהיה היתר לפרוץ את גדרי התורה, אלא שחז"ל מסבירים לנו מדוע קרה כך, מדוע אכן ירד העם לשפל המדרגה, עד שהיה הכרת אלוקי להתריב את הבנין הלאומי ולהגלות את ישראל מארצו.

עם חורבן בית ראשון מסתלקת השכינה מהארץ, עם ישראל אינו יכול לבטא באופן ישיר את כוחות החיים האדירים המופיעים בו, ובמקום כוחות גדולים של נבואה ואהבה אלוקית עליונה אנו מוצאים לקראת החורבן דבקות נוראה בע"ז. סילוק השכינה מקודש הקדשים מביא גם לביטול יצרא דע"ז ולהחלשת החיים בכללותם. ומתוך כך קיימת בבית שני גידול בהקפדה יתירה על כל פרטי מצוותיה של תורה, עד ששואלת הגמרא בתמיהה "בית מקדש שני שאנו בקיאים בהם שהיו עוסקים בתורה ובמצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב?" (יומא ט:). אמנם הקפדה זו על קיום התורה לא באה מפני תיקונו השלם של עם ישראל, כי אם בעיקר מפני שהחיים נחלשו, עד שלא נותר בהם הכוח למשוך את האדם לכיוונים לא רצויים, אך בכל אופן כאן מתחיל תהליך התיקון של העם כשהדגש מושם על המוסר הפרטי ועל דקדוק במצוות התורה – תהליך הנמשך בימי בית שני ולאחר מכן משך כל אלפיים שנות הגלות.

כמו ההבדל בין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה, שזו האחרונה מופיעה מתוך החיים "חיי עולם נטע בתוכנו זו תושבע"פ", ואילו הראשונה "טסה על פני חיינו ממעל להם ומזרחת אותם מאורה" (אורות התורה פ"א), כך גם חגי התורה תכנם הוא מהות עליונה המופיעה אלינו בזמנים מיוחדים, לעומת החגים מדרבנן שתכנם הוא הופעה רוחנית בחיינו ההסטוריים.

מתוך כך ענינו המיוחד של פורים – "אמר רבא (לסיכום דיון הגמ' בענין כפיית ההר כגיגית) אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש שנאמר "קיימו וקבלו היהודים", קיימו מה שקבלו כבר". מתוך נס ההצלה של עם ישראל מהשמדה פיסית מתעלים ישראל למדרגה של קבלת התורה מרצון, ובכך מהווה פורים את שיא המעבר מתקופה מלאת קשיים ביחס לקיום התורה לתקופה בה "עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים". מעין אותה מדרגה עליונה של נעשה ונשמע שהופיעה בישראל בשעת מתן תורה מופיעה כפורים מתוך הנס. ועל דרך הפשט דבר זה מדוקדק במילים: "קיימו" כנגד "נעשה", ו"קבלו" כנגד "ונשמע" (שפת אמת).

ואמנם מצד אחד אין אומרים הלל "דאכתי עבדי אחשורוש אנן" – הזכירה והידיעה שלמרות כל ההתעלות עדיין איננו במצבינו השלם בארץ, וכח החיים האלוקי אינו מופיע בחיינו בשלמות – שכינה לא היתה בבית שני, אך מצד שני קיימת מצות ההשתכרות כפורים שענינה ביטול השכל ונתינת ביטוי בלעדי לרצון החיים הישראלי המראה שכוחו רב לו בעשייה שבקדושה גם לפני ההבנה השכלית.

ומהתעלות מיוחדת זו של פורים המשך לדורות עד הגאולה השלימה, ובסיכום הדיון על הכתרים שנטלו מישאל בחטא העגל "אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזיר לנו שנאמר 'ופדונו ה' ישוכן ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם' – שמחה שמעולם על ראשם".